

levelet, hadd lássák a látni nem akarók, hogy a szülőföld és kulturája iránt való kegyelet hogyan tudja egy magyar zsidóban ötven esztendő elszakadtság dacára is a magyar anyanyelv tisztaságát megőrizni. Nem csekély dolog ez, mikor tudjuk, hogy egy nagy időnkben nagy érdemeket szerzett magyar fia a hazának Amerikába kerülve félannyi idő alatt majd hogy egészen el nem felejtette az anyanyelvét.

Két kérdés tolu az embernek önkénytelenül is az ajkára, e példákat látván: az egyik az, hogy mi kapcsolja a zsidókat a magyar világhoz, mi készíti őket arra, hogy idegen nemzetek között békés otthont találván, ott is annak a népek eszményi javait gyarapítsák, amelyik közt a bölcsőjük ringott, pedig nem egynék közülük a kitagadottság érzése nyomta kezébe a vándorbotot? Feleletül e kérdésre csak azt mondom: az a hajtóerő, amelyik e zsidókat ilyen irányu munkásságra serkenti, aligha a gyűlölet, amelyet szülőházjuk iránt éreznek azért, mert elzárta előlük az érvényesülés útját . . .

A másik kérdés is szinte hangos szóval tör elő e példákból: hogyan van az, hogy e férfiakat zsidó voltak ellenére „külföldön élő jeles honfitársaink“-ként emlegették itthon mindig, sőt így emlegetik őket most is? E kérdés meg a rá való felelet mutatja igazi nagyságában a tragikus igazságtalanságát annak a jó vagy rosszhiszemű vádnak, hogy a zsidó meg a hazaszeretet két ellentétes fogalom.

Ezek a magyar zsidók, kiket sorsuk idegen ég alá sodort, ott is kegyeletos hűséggel ápolják a szülőföld emlékét s egy magasabb rendű erkölcsi kényszer hatása alatt dolgoznak azért a nemzetért, amelyiknek soraiából kiszakadtak. A tér és idő távolsága testü, emberi művoltukat elhomályosítja az itthonlevők szemében, s amikor teükéről, a magyarsághoz való hűségük bizonyítékairól egy-egy hír elvetődik hozzánk, egész természetes, hogy nem kutatják, ki ija-fia az illető, csak azt látjuk, hogy valahol messze, német, francia, vagy angol földön van egy áldozatos lelki magyar ember, aki nemzetéért önzetlenül dolgozik . . . Ezént volt és lesz is még sok magyar zsidó „külföldön élő jeles hazánkfiak“

Akik az igazságot keresik, tartsák számon őket! Munkásságuk nagy értéke a magyarságnak, pusztá létezésük erős fegyver az igazságkereső kezében!

JOSEF PATAI:

KABALA

SEELN UND WELTEN

BERLIN

JÜDISCHER VERLAG

PREIS 8 MARK.

MEGREDELHETŐ A MÜLT ÉS JÖVŐ KIADÓ.
HIVATALA UTJÁN IS 8 MÁRKA, VAGY 40
KOR. ELÖZETÉS BEKÜLDÉSE ELLENÉBEN

Prohászka, Rákosi, Goldzieher, Kiss József.

A „Nemzeti Ujság“, okt. 15. számában, „Pesti Kis Fűrés“ c. rovatában, megtámad egy cikkem miatt, amelyben utalok többek között a „fajmagyarság“ fogalmával üzött rabulisztikára is. Mivel hogy úgy érzem, hogy az e támadás okául hamisan elferdítve beállított kérdéskomplexum: t. i. a „fajmagyarság“ kérdése, bizonyos viszonylatban a magyarországi zsidóprobléma centrális részéhez tartozik, így tehát közérdekű, talán nem lesz fölösleges az e támadással és a zsidóság és magyarság fogalmaival összefüggő néhány szempontnak a „Múlt és Jövő“ közönsége előtt való fölvetése.

* * *

A „fűrészvezető“ ur régi jó szokás szerint teljesen kicsavarja az értelmét cikkemnek és úgy állítja be, mintha én Kiss Józsefről, Goldzieherről és másokról azt állítanám, hogy azok „fajmagyarok“. Nem, ilyen együgyű nem vagyok és cikkemben sem állítom ezt. Hanem épp az ellenkezőjét, mert azt írom, hogy dacára, hogy nem fajmagyarok, — minthogy Rákosi Jenő, Dohnányi, Prohászka stb. szintén nem azok, — mégis érezték a nem „fajmagyarok“ ma leginkább reprezentatív manjei a magyarságnak és Magyarországnak kifelé, a kulturavilág felé, sőt befelé, mindkünk is; és a Nyugatnak és a kulturált világnak az a hite, hogy pl. Goldzieher magyar, — vagy ha a N. U.-nak jobban tetszik: a világnak ez a Goldzieherről való tévhite — bizony többet használt és használ ma is a magyar ügynek, mint éretlen verekedések és az olyan külföldre is elkerülő hírek, hogy akadnak itt sokan, akik még a kultúra minisztere által beterjesztett és a parlament által megszavazott numerus clausust is túlságosan liberális rendszabálynak tartják. A korona kurzusa Zürichben minden bizonnyal nem szállna alá megint néhány ponttal attól, ha a N. U. Goldzieherről, vagy Kiss Józsefről megtalántán — horribile dictu — azt találná egyszer mondani, hogy mégis csak magyarok és nem „sziriálak“, de leszáll az bizony attól, ha néhány ifjunak kedve kerekedik egy kis egyetemi, klinikai, vagy Club-kávéházi „legénykedésre“. És a „zsidók országa“ nem dőlne össze, ha igaza is lenne a N. U.-nak, és Kiss József nem a magyar, hanem a „zsidóirodalom“ költője volna, ellenben a magyar irodalom egy gazdag és termékeny fejezettel lenne szegényebb.

De tudom, mi fáj a N. U. „Fűrész vezetőjének“. Az, hogy volt annyi problematikus bátorságom, megmondani, hogy Prohászka nem „fajmagyar“, éppúgy és éppannyira nem az, mintahogy Kiss József és Goldzieher sem azok, még akkor sem az, ha a N. U. annak mondja, sőt meg vagyok győződve róla, hogy Prohászka az első, aki elősmeri, hogy nem az. Amitől azonban, — és éppen ezt hangsúlyoztam cikkemben — Prohászka a legjobb és legelső magyarok közül való, éppenny, mint a magyar géniusz német származása dacára legékesebben képviselő Rákosi Jenő, de éppenny, mint — Goldzieher és Kiss József is; még akkor is, ha a N. U. az ellenkezőjét állítja. Az fáj, ime, a N. U.-nak, hogy volt bátorságom,

— hogy ne mondjam, pofám — Prohászkat Goldzieherrel és Kiss Józseffel együtt és egy vonalban emlegetni.

Dehát kérдем: a tót ember lehet „fajmagyar“ és jó magyar, mert keresztény? Ellenben a zsidó nem lehet az, még akkor sem, ha egy egész életet töltött a magyarság szolgálatában? Nem tudom, műféle logika és etika az, amely nyomban „fajmagyarrá“, vagy csak magyarrá is avatja a tótot, azért, mert keresztény, ellenben a zsidótól az egyszerű, „fajmagyarság“ nélkül való magyarságot is megtagadja, még akkor is, ha az egy életet töltött a magyarság szolgálatában és ezer harcot hozott érte? A vallást, ime, a nem zsidóknál azonosítják a fajjal, mert az így jó a rabulátszítókjukra nézve, ellenben rögtön élesen elválasztják, ha — zsidó van a kérdésben, ha százszorosan is olyan zsidó, aki megszolgált a magyarságát.

Nem óhajtom itt eldönteni, hogy faj-e a zsidó, vagy csak vallás, — attól, amit itt elmondottam, lehet faj is, vallás is — de az csak nem lehet kétséges, hogy az a zsidó, aki magyarul érez, magyar érzéssel ír, magyar ügyet szolgál, az sem nem „idegen“, sem nem „szíriai“, hanem magyar, ha csak úgyis, hogy a magyarság polgárjogát kapja? Mint ahogy Amerika is polgárjogot ad bizonyos idő múltán minden bevándoroltnak, még pedig a benszülött amerikaiéval teljesen egyenlő jogokat, megadja minden magyarnak, minden tótnek és — óh — minden zsidónak is. Vajjon jól esnék-e a magyarságnak, ha — tegyük fel — Amerika odavándorolt magyar társainktól megtagadná a polgárjogokat? Vajjon nem lenne-e felzudulás és vajjon nem lenne-e teljesjogu ez a felzudulás? De akkor be kell látniok azt is, hogy a zsidóság felzudulása époly jogos, amikor pláne nem is arról van szó, hogy jogokat kapjon, hanem arról, hogy szerzett és birtokolt jogoktól fosztják meg.

Azután meg belátó emberek végre beláthatnák, hogy, ha a N. U. tételét elfogadják, akkor, — hogy csak egyetlen tennénumot említsünk, — alapvető, illetőleg inkább: alapromboló revízió alá kellene venni az egész magyar irodalomtörténetet és művészettörténetet; és — hogy csak három ad absurdum-példát említsünk — Petőfi Sándort, Munkácsy Mihályt és Liszt Ferencet is el kellene marasztalni abban, hogy — óh istenem — men voltak magyarok!

A világ a döntő, amelyet a költő teremtett és a nyelv, amelyen int és az érzések, amelyeknek hangot adott, nem pedig az, hogy szerb, vagy zsidó szülőktől származott, de meg az sem az, hogy zsidótárgyu verseket is írt.

Miért ne beszéljünk őszintén: nincs semmi okunk elhallgatni azt a tényt, hogy Kiss József és színtúgy a legujabb magyar irodalom egynéhány zsidó képviselője, igenis, zsidó színeket is, zsidó hangokat is, talán zsidó mentalitást is, vittek bele a magyar irodalom vérkeringésébe, talán zsidó vért is, de tagadható-e vajjon, hogy ezzel gyorsabb és frissebb keringésbe hozták az irodalmat, felfrissítették és megújították, új motívumokkal, színekkel gazdagították, új tartalommal töltötték meg, nem pedig „elmagyartalanították“, amivel őket a N. U. és vidéke megvádolni szokták? Attól, hogy Kiss József zsidó hangokat is megszö-

laltatott lantján, még ha tultengenek is költészetében a zsidó tárgyu versek és a zsidó hangok, Ady Endre, Babits Mihály, Móricz Zsigmond — bizony mondom — magyarok maradtak. Attól, hogy Bródy Sándor, Révész Béla és Szomory Dezső szeretik a bujazengésű színeket, füledt szavakat és vérmes mondatfűzéseket — amikkel egyébként kétségtelenül megfrissítették, megfürösztötték a magyar irodalmi stílust — attól Szabó Dezső — alká, jó értelemben, tanult is tőlük valamicskét stílus-szemponctból, ő is rapszódikus, patétikus és zsidósan-vérmes! — vagy mondjuk: Karinthy Frigyes, — bizony mondom — magyarul írnak és magyarul éreznek és magyar álmokat álmodnak. Pedig Karinthy tiszta és férfiasan mélyzengésű nyelve is megfürdött az „elmagyartalanított“ magyar irodalmi stílusban.

A magyar népdalköltészetbe, fejlődése során, nem játszottak-e bele például tót népi motívumok és tót népdal motívumok? Artott-e ez a magyar népdalköltészetnek, *eltótosította-e azt*, „elmagyartalanította“ e nyelvben, hangban, vagy lélekben, avagy nem-e inkább gazdagította, színesítette, megfrissítette?

* * *

Egyébként köszönöm a támadást. Hogy „zsidó férfiszépség“ vagyok, — amint azt a N. U. „fűrészelője“ oly kedvesen a fejemhez vágja, régóta tudom, de köszönöm a N. U. jómáju „fűrészelőjének“, hogy ezt a pesti nők előtt is felfedte, akik eddig nem tudtak róla. De hogy a „zsidó férfiszépségemnek“ mennyiben van csak halvány köze is a szóbanforgó problémához, azt azok megítélésére bízom, akik, „amikor ég a házuk, nem poloskát irtanak“, vagy pláne még tornyosabbra fujják a lángokat, hanem inkább a lángokat — oltogatják.

Gömöri Jenő.

SONKOLY BÉLA:

Havdolóh.

A csillagok közt gyertyaláng az ember,
De pisle fénye tiszta égbe leng el.
Itt lent a földön mindenütt világít
—: Oly bő a napfény, rejti a parányit —
S a gyertya utján leng az Isten árnya,
Mert jó az ember, csak elferdül álna.

De péntek este ránk ragyog a szombat
És minden gyertya csillagokba olvad;
Ugy cseng a fény és minden szféra szebben,
Isten mosolya az ezerhangu csendben
S visszhangzik könnye bús zsidó szemekben.
Mint kagyló-sírta gyöngy a tengerekben.
Fénnyel köszönt be s fénnel megy a szombat.
Vajh, lesz-e fényünk komor éjbe holnap?
Feszül a gyertya: fénnel nő a gyermek,
Mért szomorú, ha zsidók énekelnek?
Hány szombat zengte tele nagyapámat?
Mit sorba adnak, füszer-e vagy bánat?
S borunk könny-e, hogy az is kicsordul?
Szomjas a fény, fellobban a bortul:
Sötét lesz... Ki látja: merre mennyit sírnak?
— Testvér, ha nem látod, is ragyog a csillag.